

LUPTA PARLAMENTARĂ A LUI ILIE MĂCELARIU ÎN DIETA DE ÎNCORONARE DE LA PESTA (IUNIE 1867—DECEMBRIE 1868)

Activitatea politică susținută de Ilie Măcelariu din iarna anului 1865 pînă în primăvara anului 1867 era însuflită de principiile generale ale luptei românilor transilvăneni care vizau două revendicări esențiale: menținerea autonomiei Transilvaniei și a caracterului politic al națiunii române (conform legislației dietei din Sibiu, 1863—1864). În fond acesta era programul politic pasivist, dar pasiviștii adoptaseră ca metodă de luptă în sprijinul programului boicotarea dietei pestane. Deși a intrat în dietă, Ilie Măcelariu a demonstrat opiniei publice că a înțeles să susțină programul național în însuși forul politico-legislativ cel mai înalt al dominanților. Atașamentul consilierului gubernial Ilie Măcelariu față de memoriul din decembrie 1866 (opera pasiviștilor G. Barițiu și I. Rațiu), atașament exprimat deschis chiar într-o ședință gubernială, înțelegerea lui din Cluj cu I. Rațiu și alți fruntași (începutul anului 1867), ca deputații ardeleni români să apere în dieta pestană autonomia Transilvaniei, constituie argumente concludente ale atitudinii protestatate adoptate de el în fața politicii de opresiune națională. La 7 martie 1867, deși părăsit de unii deputați români ardeleni, și-a susținut curajos poziția, începîndu-și cuvîntarea în limba română, și apărînd legislația dietei din Sibiu. Memoriul lui Ilie Măcelariu din 11 martie 1867, destinat dietei, a constituit o competentă pledoarie pentru autonomia Transilvaniei; deputații ardeleni români erau prezenți în dieta pestană doar pentru actul încoronării, dar cei mai mulți dintre ei, în frunte cu I. Măcelariu, nu au renunțat la o dietă democratică proprie Transilvaniei care să respecte și să garanteze drepturile politice românești. Astfel, înaltul funcționar român a rămas alături de națiunea sa în momente grele pentru ea, cînd drepturile îi erau contestate, desconsiderate.

În dietă, unde majoritatea o aveau clasele dominante, se efectua reactivarea constituției și legislației maghiare din 1848, care consfințise națiunea maghiară ca singura națiune politică în stat și prevăzuse, printre altele, uniunea Transilvaniei cu Ungaria.

Nu este lipsit de interes să amintim că dintre comisiile dietale doar cea a afacerilor comune lucra intens, deoarece urma încoronarea din iunie, pe cînd celelalte comisii (de elaborare a legii naționalităților și de reglementare a uniunii) își întîrziiau intenționat lucrările. Acest lucru nu convenea însă deputaților naționali care doreau să cunoască exact proiectele de lege ale majorității, pentru a alcătui precis contraproiectele respective. În șe-

dința deputaților români din Ungaria erau prezenți, la 13 decembrie 1866, sîrbii Manoilovici și Miletici, pentru a coordona promulgarea unui proiect comun pentru legea naționalităților¹.

Ședința deputaților români din Ungaria din 19 decembrie 1866, prezidată de Anton Mocioni și avînd ca notar pe Iosif Hodoș, însărcina pe Anton Mocioni și Ion Faur să-i ceară deslușiri lui Nyári Pál (vicepreședintele comisiei) dacă și cînd comisia de elaborare a proiectului de lege privind naționalitățile își va reincepe și continua lucrările; în caz de răspuns nefavorabil, trebuia întrebă și președintele comisiei, Somssich Pál, și cînd și de aici răspunsul ar fi defavorabil, s-a decis să se facă interpelare în dietă². În mod intenționat deaikiștii au hotărît ca toate chestiunile ce reglementau problemele popoarelor nemaghiare față de guvernul din Pesta să fie aminate pînă după încoronare, ele rămînînd desigur în competența exclusivă a dietei. Clasele dominante, avînd acum un „rege constituțional” care jurase că va respecta multe legi din 1848 și urma să sancționeze alte elaborate ale dietei de încoronare, doreau astfel să întărească „legalitatea” măsurilor opresive, legalitate care o doreau copleșitoare pentru opoziția națiunilor subjugate.

I. Măcelariu era din nou prezent în dietă în preajma încoronării. La 3 iunie toți deputații ardeleni merg la Deák, în locuința acestuia de la hotelul „Regina Angliei”. Dar Măcelariu refuză să intre. Acum deputații ardeleni erau conduși, de fapt, de către Bohățel și Pușcariu. Primul elaborase în grupul lui parlamentar cererea ca în diploma inaugurală ce includea și jurămîntul regelui de a respecta legislația maghiară, să se sublinieze rezerva de revizuire a legii de uniune prin egala îndreptățire a națiunii române din Ardeal cu celelalte națiuni de acolo³.

În proiectul lui Pușcariu privind uniunea Ardealului cu Ungaria se recunoșteau afaceri comune Ardealului cu Ungaria, comune Ardealului și Ungariei cu Imperiul întreg, și afaceri „curat ardeleni”. Proiectul, punîndu-se pe baza „faptelor complinite”, prevedea că prima categorie de afaceri trebuia pertractată în dieta de la Pesta și se recunoștea și competența ministerului Ungariei asupra Ardealului în privința afacerilor comune, cerîndu-se apoi extinderea legii electorale din Ungaria și în Ardeal; pentru discuțiile privind afacerile comune, o delegație numită dintre deputații dietei ardeleni trebuia să ia parte la dezbaterile dietei pestane. În schimbul amintitelor concesi, Pușcariu urmărea să obțină recunoașterea dietei proprii pentru afacerile „curat ardeleni”; acestea trebuiau reglementate și de o administrație provincială. În total acest proiect cuprindea 16 puncte și revendicări⁴. Răspunsul lui Deák era însă negativ pentru ambele proiecte. Însuși Pușcariu recunoștea că deputații au ieșit deziluzionați de la Deák⁵. Era un semn vădit că dominanții nu făceau concesi nici revendicărilor moderate.

În 8 iunie 1867 a avut loc, într-un cadru fastuos, încoronarea lui Franz Josef ca rege al Ungariei. Ministerul maghiar obținea în 20 iunie promulgarea a două rescripte regești. Primul dizolva dieta din Cluj (ea fusese doar aminată în 1865), deoarece problema reglementării uniunii pentru care a fost convocată se afla mai înainte încă în competența dietei pestane, iar prin al doilea monarhul anula toate hotărîrile dietei de la Sibiu⁶. Opoziția parlamentară era

¹ Biblioteca Universitară Cluj, Manuscrise, sertar 342/2.

² *Ibidem*.

³ Ioan Pușcariu, *Notițe despre întîmplări contemporane*, Sibiu, 1913, p. 111.

⁴ *Observatoriul*, VII, nr. 10 din 16/4 februarie 1884.

⁵ Pușcariu, *op. cit.*, p. 113.

⁶ G. Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, vol. III, Sibiu, 1891, p. 453—454.

astfel și mai mult dezarmată. Chiar Pușcariu era de acord că aceste evenimente constituiau un „dezastru cutreierător” pentru români. La 2 iulie dieta era din nou amînată.

Ilie Măcelariu a participat la ședințele „Astrei” în Cluj. La data de 27 august Barițiu toasta pentru Ilie Măcelariu pe care-l numea erou politic al românilor, deoarece s-a folosit în dieta Pestei de dreptul întrebuițării limbii naționale. Apoi Barițiu aprecia curajul și demnitatea consilierului gubernial român; acesta a desfășurat la Cluj flamura română tocmai cînd politicienii maghiari îl primeau cu ovații pe Emanuel Péchy, comisarul regesc pentru Transilvania trimis de guvernul din Pesta⁷. La redeschiderea dietei în 30 septembrie 1867, prezidiul camerei deputaților anunța că I. Măcelariu și-a depus mandatul fără motivare.

I. Măcelariu a socotit că mandatul vechi îl autoriza să meargă la Pesta doar pentru încoronare; totuși el fiind din nou ales în scaunul Miercurei la 10 octombrie 1867, își prezintă din nou mandatul, dorind să intre în opoziția parlamentară alături de ceilalți deputați naționali. Pentru acest gest însă, adepții boicotării dietei l-au atacat vehement în revista satirică „Gura satului” din Pesta. Revista îl poreclise pe Măcelariu „Ilie Ochilariu”; cei de la „Gura satului”, spre deosebire de pasivii din Transilvania istorică, nu recunoșteau nici unul din meritele lui în dietă și îl suspectau de a fi nesincer. În articolul „Un om cu minte”, gazeta scria: „Se știe de comun că toți deputații români din Ardeal ciți au intrat în dieta din Pesta sînt oameni foarte cuminte, însă între aceștia oameni cu minte cel mai cuminte e Măcelariu. Dînsul e unicul căruia i-a fost succes a fi tot în același timp și deputat la dieta din Pesta și unul carele nu se consideră pe sine de membru constitutiv al acestei diete, dînsul a fost singurul acela carele era de față la dieta din Pesta și totuși nu era acolo, numai dînsul a fost acela carele a căpătat o grămadă de adrese dar și-a adunat niște părăluțe”⁸ [diurna de deputat, n.n.]; în continuare gazeta susținea că I. Măcelariu a depus mandatul fără motivare pentru ca să nu se blameze nici într-o parte. Prin abdicere făcea destul pentru opiniunea românilor, iar prin nemo-tivare cel puțin nu întărita pe guvernanți. Măcelariu a fost reales pentru a putea zice: „Vedeți voi, oameni buni, eu nu doresc nici decît să mă duc la Pesta, însă alegătorii mei poftesc aceasta și eu nu cutez a mă opune...”^{8a}. Dar viitoarele acțiuni ale lui I. Măcelariu în dieta pestană vor smulge aprecieri chiar din partea acestor fervenți atacatori, adepții neclintii ai metodei pasiviste. Aceeași gazetă publica în 1868 o compoziție caricaturală favorabilă lui I. Măcelariu și satirică la adresa majorității dietei: „Vorbirea lui Ilie Măcelariu”⁹, dar în general răminea totuși ostilă pînă în 1869, cînd acesta se declara pentru pasivitate; abia atunci „Gura satului” scria că Măcelariu se luptă „pentru dreptate”, atacînd pe „patriarcul Buhă Tielu”, pe „Pușcă-Stele” ca și pe ceilalți care au rămas activiști¹⁰. Același lucru l-au făcut și alte ziare românești care scriau cuvinte grele la adresa tuturor deputaților ardeleni, fără excepție; dar aceleași ziare — după cum vom vedea — și-au schimbat tonul față de Măcelariu după discursul lui în dietă la 17 iulie 1868, neîncetînd însă să-l atace în continuare pentru persistența lui față de metoda activistă. Astfel s-a ajuns într-un timp ca I. Măcelariu să fie atacat și de ziarele guvernamentale și de unele românești.

Dieta maghiară, amînată în decembrie 1867, se întrunea din nou în martie 1868. Opinia publică română cerea prin Pronunciamentul din 3/15 mai 1868 respectarea autonomiei Transilvaniei, redeschiderea unei diete democratice, ca și reactivarea legilor dietei din Sibiu. Cla-

⁷ *Albina*, II, nr. 95—202, din 27 august/8 septembrie 1867.

⁸ *Gura satului*, V, nr. 38 din 30 septembrie/12 octombrie 1867.

^{8a} *Ibidem*.

⁹ *Idem*, VI, nr. 25 din 14/26 iulie 1868.

¹⁰ *Idem*, VII, nr. 4 din 30 ianuarie/11 februarie 1869.

sele dominante trec la represiuni, urmărindu-i judiciar pe autori. Presa românească ducea o vie campanie contra tendințelor de dominație națională. Bazat pe conștiința de sine a popoului român și pe principiul naționalității, „acea idee sfântă ce electrizează popoarele de la un capăt la altul”, ziarul „Federațiunea” scria răspicat că românii nu se mai pot mulțumi doar cu mult trimbițata libertate personală și cu drepturile individuale acordate cetățenilor care, fără excepție, urmau să facă parte din națiunea politică maghiară, ci doreau recunoașterea caracterului politic și pentru națiunea română, aceasta presupunând și existența teritoriului autonom. Românii ardeleni sau cei din Banat, Crișana, Maramureș, „voiesc să trăiască ca români și liberi și a se federaliza cu voi [cu maghiarii, n.n.], ca frați cu frați; dar voi amețiți de farmecul hegemoniei nu vreți să înțelegeți . . . încă pînă e timp vă rechemăm la datorințele provenite din ideile secolului prezent . . . nu încercați a opri torențele naționalității în cursul său, nu vă atingeți de autonomia Transilvaniei, recunoașteți perfectă egală îndreptățire, prin aceasta veți deschide o eră nouă de prosperare, tărie și înfrățire”¹¹. Dar clasele dominante nu doreau recunoașterea mai multor națiuni politice în cadrul unor teritorii autonome pe care le locuiau în mod majoritar, deoarece în organizarea federală a statului acestea vedeau reducerea la valoarea formală a integrității lui; dominații se temeau apoi că națiunile avînd teritoriu autonom și personalitate politică, vor încerca și vor putea mai ușor să dea curs tendințelor centrifuge. De aceea dieta a respins proiectul de lege despre naționalități, semnat de deputații naționali, ce era bazat pe principiul egalității politice între națiunile politice din statul maghiar, și a adoptat proiectul lui Deák Ferenc, care legifera națiunea maghiară ca singura națiune politică din stat, acesta avînd un teritoriu unitar și integritatea lui fiind sfîntă și inviolabilă.

În ședința din 17 iulie 1868, I. Măcelariu interpelează guvernul maghiar în problema pronunțamentiştilor; interpelarea este semnată de el, de A. Tincu, Matei Pop și Ioan Tulbașiu, și căuta să obțină oprirea urmăririi judiciare. Înainte de a citi interpelarea, I. Măcelariu rostește un discurs vehement în dietă. A început de data aceasta în ungurește, deoarece legile de la Sibiu care i-au servit de garanție în martie 1867 pentru a vorbi românește erau acum șterse prin rescriptele din iunie 1867; oratorul ținea să sublinieze că ele au fost șterse nu pe cale constituțională, ci prin ordonanțe regale. Măcelariu afirma că s-au șters de pe hîrtie, „dar niciodată din inima națiunii române. Dar cînd vorbesc ungurește trebuie să observ, onorată casă, că din aceasta nicidecum nu se poate deduce că eu prin aceasta aş voi să abzic pentru totdeauna de autonomia patriei mele . . . Nu, pentru că nu există putere pe lume care m-ar putea despuia de ferma convingere că drepturile națiunii mele nu sînt răpite pentru totdeauna și că ele acum sau mai tîrziu vor ajunge la valoare”¹². El susținea că prin opresiunile guvernului care prigonea pe pronunțamentişti, se urmărea întemnițarea fruntașilor politici români, „spre cea mai mare durere și ofensare a națiunii române însăși”¹³. I. Măcelariu a spus clar în fața majorității — ce începea să-l intrerupă — că punctele pronunțamentului nu erau produsele unor spirite agitate, ci exprimau revendicările întregii națiuni române, iar dacă pronunțamentul punea la îndoială legalitatea uniunii din 1848 și dacă aceasta forma obiect de cercetare criminală, „atunci nu numai cei ce au subscris sau au primit de al lor pronunțamentul, ci toți românii din Ardeal și Ungaria, ba încă și o mare și energică parte a sașilor, au căzut în crima aceasta”¹⁴. Din nou susține cu curaj că legea uniunii din 1848 avea esențiale scăderi și că nu avea putere de lege, afirmînd deschis, în ciuda țipetelor amenințătoare ale majori-

¹¹ *Federațiunea*, I, nr. 27 din 17 februarie/1 martie 1868.

¹² T. V. Păcățian, *Cartea de aur*, vol. IV, Sibiu, 1906, p. 343.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Idem*, p. 344.

tății, că națiunea română nu considera legală uniunea de la 1848, iar „pentru românii din Ardeal uniunea de la 1848 nu e alta decât efluxul volniciei”¹⁵. Interesant că Măcelariu spunea aceasta „nu în numele națiunii române, fiindcă nu am acest drept, ci ca fiu credincios al ei”¹⁶. Este clar că se simțea complexat de atacurile presei pasiviste care-i acuzau pe adepții activismului că nu reprezintă națiunea română și că intrarea lor în dietă era contrară ei.

În acea zi ședința dietală era prezidată de Somssich Pál, adept al constituției maghiare, ideolog al dreptului istoric de stat, pe baza căruia trebuia respectată integritatea coroanei Sf. Ștefan. Încă în 1850 el publicase la Viena studiul politic „Das legitime Recht Ungarns und seines Königs”, în care afirma că nu limba și singele, ci tradiția istorică, legitimitatea istorică de stat fondează dreptul. De repetate ori Somssich Pál îl amenință pe I. Măcelariu că-i va retrage cuvântul, deoarece interpelantul făcea abstracție de stima datorată legilor, și cuvântarea nu era conformă ordinii cuprinse în ele. Măcelariu, netimorat de zgomotul din sală și de intreruperile președintelui, întreba și avertiza totodată dacă politicienii națiunii maghiare care număra 5 milioane de oameni se credeau capabili să rostească sentințe grele și nedrepte la adresa națiunilor ce numărau 11 milioane. În același timp el afirma că nu numai românii spun că legea uniunii e pripită. Deputatul Makray László l-a apostrofat că uniunea Ardealului cu Ungaria exista de secole, la care Măcelariu i-a răspuns calm că românii nu sînt de părerea aceasta; atunci deputații maghiari, dîndu-l exemplu pe unionistul Iosif Hossu, au susținut că în mijlocul românilor ar fi și altă părere, ovațiunîndu-l pe acesta cu „éljen”-uri. Măcelariu a răspuns, spre indignarea celor ce l-au întrerupt: „Zic și eu să trăiască ca să se convingă despre amărăciunea părerilor sale”¹⁷. El a afirmat în mod sincer că antipatia față de uniunea din 1848 nu se poate atribui vreunei aversiuni manifestate față de națiunea maghiară. „Repet — continua Măcelariu — că nu, ba zic că actualul guvern, atît cel din Pesta cît și cel din Viena, în loc să înțeleagă adevăratele sale interese și să se nisuiască ca prin mulțumirea popoarelor nemaghiare, respectiv negermane, să cîștige atragerea acestora, ca atragere ce formează forțele fiecărui guvern”¹⁸, cele două cabinete urmăreau să ridice două națiuni politice dominante — cea austriacă și cea maghiară — care să le asuprească pe celelalte¹⁹.

Împotriva lui Măcelariu s-a ridicat ministrul justiției, Horváth Boldizsár, care l-a acuzat că a atacat unitatea statului, deoarece legea uniunii era „sfîntă și inviolabilă”. Indignat de curajul deputatului interpelant, ministrul a declarat că statul va considera de inamic pe „acela care va cuteza să atace unitatea statului, ca și pe acela care atacă cu puterea armată integritatea teritoriului statului”²⁰, și a susținut că guvernul a dat dovadă de mare moderațiune menținînd în funcție indivizi de felul lui Măcelariu. Atunci Al. Mocioni a observat prompt că „drepturile națiunii române nu constau în a avea cutări funcționari din grație ungurească, ci întru asigurarea existenței politice a națiunii române”²¹.

Ziarul „Kolozsvári Közlöny” a rezervat coloanelor sale articolul special, „Pronunțamentul lui Măcelariu”; potrivit acestui ziar, deputatul român a dat cu tifla în legi și s-a închinat „în fața vițelului de aur daco-roman”. Capetele de acuzare erau: ridicarea în slăvi

¹⁵ Idem, p. 345.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Idem, p. 346.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Idem, p. 348.

²¹ Idem, p. 349.

a „conventicului” din Sibiu, „crima” de a „dezlipi” Ardealul de Ungaria, deoarece Măcelariu accepta doar formal uniunea (sub forma uniunii personale regele Ungariei era și principe al Transilvaniei. În rest, administrație și legislație separată pentru Transilvania care să asigure drepturile politice românești). În același timp ziarul l-a felicitat călduros pe ministrul justiției pentru răspunsul dur adresat interpelantului, deoarece „era și timpul să-i învețe minte pe visătorii asemenea lui Măcelariu, care de dragul unor visuri se joacă cu interesele statului maghiar și ale națiunii române (sic!) că nu există în stat o putere care să nu trebuiască să se închine în fața legii și asta să o învețe și dl. Măcelariu . . .”²². Era deci clar că clasele dominante se temeau de orice încercare de a se păstra autonomia Transilvaniei, chiar în cadrul statului maghiar și pe aceia care acționau în acest sens, îi suspectau de a avea pentru mai târziu tendințe centrifuge; astfel Măcelariu, conform suspiciosului ziar, se închina „vițelului de aur daco-roman”. Ziarul „Pesti Napló” scria că la 17 iulie casei reprezentanților, a cărei ședință era prezidată de Somssich Pál, i-a fost dat să trăiască „scena supraetajată” oferită de Măcelariu, provocatorul unei „ciocniri scandaloase”. Măcelariu a îndrăznit să apere „pronunciamentul valah de la Blaj” și a insinuat că legea uniunii nu era valabilă, ceea ce era foarte grav, deoarece Măcelariu era ales membru al dietei conform aceleiași legislații maghiare generale, în virtutea căreia el se bucura de libertate politică și drepturi parlamentare. Deputatul Miercurii era calificat ca „agitator de astăzi” care în vremea lui Schmerling a fost de acord cu „toate cele ce veneau din partea puterii, cel puțin în documentele „adunării județene de la Sibiu”. Printre acuzele aduse interpelantului nu lipsea nici aceea de a fi fost „cavalerul de onoare” al lui Schmerling, vremurile acestuia fiind calificate vremuri de „întunecoasă amintire”. Ziarul apăra hotărît pe președinte, care l-a întrerupt pe vorbitor, deoarece acesta „a uitat de respectul datorat legii și sieși”²³.

Ziarul „Federațiunea” — care nu demult calificase pe toți deputații ardeleni ca „deputați feudali” — era de această dată convins că prin Măcelariu a vorbit întreaga națiune română, a vorbit Transilvania, spunind lumii ce-i apasă inima. Măcelariu nu s-a lăsat intimidat de întreruperi, deoarece era animat „cu acea însuflețire și siguranță despre dreptatea cauzei ce apără cineva”. Ziarul românesc califică cuvîntarea lui Măcelariu din 17 iulie 1868 ca o „cuvîntare energetică, bine ajustată și bărbătească, precum numai ar putea dori o inimă românească. Spuse în această cuvîntare tot ceea ce a trebuit și a putut să spună”²⁴. „Federațiunea”, descriind tumultul iscat în rîndurile majorității parlamentare datorită poziției dîrze și acuzatoare a lui Măcelariu, scria că: „Nu puțină prezență de spirit se poftea, ca după asemenea întreruperi să-și poată cineva continua cuvîntarea. Într-aceea cei ce calculară doară că vor putea intimida pe dl. Măcelariu cu zbierături și provocarea unui zgomot infernal, se înșelară amar. Dl. Măcelariu le dovedi ad oculos că nu este omul care se teme . . . Cu o măreție și demnitate admirabilă aștepta alinarea zgomotului și pasionata espectorare a președintelui care-l amenința de repetate ori că-i va lua cuvîntul, apoi își continua cuvîntarea”²⁵. Ziarul spera de asemenea că acțiunea lui Măcelariu va fi un exemplu demn de urmat pentru cei ce au subscris petițiunea alături de el cît și pentru ceilalți deputați români ardeleni: „Înainte cu toții și binecuvîntările cerului și ale posterității sînt asigurate pentru toți care și-au împlinit misiunea cu demnitate. Să ne însemnăm cu toții că fără sacrificii nimic nu se poate, iară prin unirea puterilor sacrificiile devin mai sigure. D-zeu cu noi și cu sfînta noastră

²² *Kolozsvári Közlöny*, XIII, nr. 85 din 21 iulie 1868.

²³ *Pesti Napló*, XIX, nr. 164—5468 din 18 iulie 1868.

²⁴ *Federațiunea*, nr. 100 din 6/18 iulie 1868.

²⁵ *Ibidem*.

cauză”²⁶. Același ziar publica telegrama adresată de românii maramureșeni lui Măcelariu: „Sighetul Marmației. Consimțim cu dl. Măcelariu pentru lupta susceptă în interesul românismului asupra. Primească recunoștință”²⁷. Ziarul „Albina” afirma că Măcelariu „tăia adinc în inima politicii de azi a d-lor stăpînitoresi și îi cutremura prin răspicarea că uniunea nu e, nu poate să fie faptă împlinită, cu atît mai puțin dreaptă și legală...”²⁸. „Albina” presupunea că Ion Rațiu, aflat atunci la Pesta, i-ar fi adus lui Măcelariu știri precise de acasă în legătură cu pronunțamentistii și l-ar fi influențat²⁹. Dar Rațiu, din motive de oportunitate politică, a declarat în coloanele aceluiasi ziar că el nu s-a întîlnit cu nici un deputat ardelean și n-a influențat pe nimeni³⁰. „Albina” dorea ca după interpelare, deputații ardeleni să părăsească dieta pestană³¹. Aceasta era dorința generală a pasiviștilor, mai ales în ce-l privește pe I. Măcelariu. Discursul lui Măcelariu a fost adus la cunoștința fraților de peste Carpați, în coloanele ziarului „Românul” — ce-l reproducea după „Telegraful Român” — în nr.-le din 19, 20, 21 iulie 1868.

Același ziar — din 29—30 iulie 1868 — regreta că clasele dominante maghiare, la 1868 ca și la 1848, considerau că în Ungaria există o singură națiune politică și că nu și-au însușit nimic din învățămintele istoriei.

La 21 iulie 1868, I. Măcelariu a ținut ca în răspunsul dat ministrului Horváth să specifice încă o dată că pronunțamentul „l-a primit de-al lui”, și a subliniat dreptul de rezistență al națiunii române, deoarece și națiunea maghiară a făcut opoziție Vienei, „cu toată ocaziunea de la 1861 pînă la 1865, pînă cînd nu se restituieră legile din 1848...”³². Apoi a declarat că nu invidiază pe acel guvern care numără între oficialii săi numai sufletele servile și nici pe acei oficiali care servesc sub asemenea guvern³³. În ședința dietei din 27 iulie s-a împotrivit propunerii comisiei de 10, care a hotărît să ridice imunitatea deputaților Alexandru Roman și Ladislau Böszörményi³⁴.

În luna august I. Măcelariu a participat la ședințele „Astrei” din Gherla. Iacob Mureșan, în 25 august, rostea un toast în cinstea lui I. Măcelariu, dar la sfîrșitul acestuia urarea era „Să trăiască întru mulți ani d. I. Măcelariu dacă nu va mai intra în dieta Ungariei”³⁵. Apreciind programul lui Măcelariu, pasiviștii doreau ca acesta să adopte și metoda lor de luptă. În ședința din 26 august, Măcelariu a propus ca bibliotecile românești să achiziționeze tezaurele literaturii naționale rămase de la Micu Clain și Șincai³⁶. După terminarea ședințelor, s-a întors la Cluj. Dintr-o scrisoare adresată de el unei rude aflăm că a părăsit Clujul la 29 august, îndreptîndu-se înspre Mercurea. Dar abia ajuns la Alba Iulia, i-a fost trimisă telegrama expediată în 29 august de guvernul maghiar, prin care-l înștiința că a fost pensionat³⁶. Tot în aceeași perioadă au mai fost „pensionați” sau înlocuiți și alți lideri naționali: ruteanul Dobransky pensionat, sîrbul Miletici destituit din postul de primar în Neoplanta, V. Babeș destituit din postul de jude la forul apelatar din Pesta.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Idem*, nr. 107 din 18/30 iulie 1868.

²⁸ *Albina*, III, nr. 72 din 7/19 iulie 1868.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Idem*, nr. 79 din 26 iulie/7 august 1868.

³¹ *Idem*, nr. 80 din 28 iulie/9 august 1868.

³² Păcățian, *op. cit.*, p. 351; cf. *Gazeta Transilvaniei*, XXXI, nr. 55 din 29/16 iulie 1868.

³³ *Federațiunea*, nr. 107 din 18/30 iulie 1868.

³⁴ *Idem*, nr. 121 din 18/30 august 1868.

³⁵ *Idem*, nr. 125 din 25 august/6 septembrie 1868.

³⁶ Biblioteca Academiei București, secția de corespondență, nr. 75898. Scrisoarea lui I. Măcelariu către un nepot, expediată din Mercurea la 31 august 1868.

Ziarele claselor dominante se temeauă că după înlocuirea din post a lui I. Măcelariu, ziarele românești, „pătrunse de adierile din București”, vor agita și mai puternic problema națională³⁷. Este interesantă poziția „Federațiunii” care cu puțin înainte și-a dat călduros asentimentul față de acțiunea lui Măcelariu din 17 iulie. După ce afirmă că ziarele maghiare din Pesta și „Neue Freie Presse” din Viena scriau că I. Măcelariu a fost suspendat din postul de consilier la guvernul Transilvaniei pentru că în calitatea lui de deputat transilvănean în dieta Ungariei a îndrăznit să atace constituția maghiară, ziarul românesc refuză să-l considere pe Măcelariu martir politic — liniștindu-l în acest sens și pe „Hazánk” —, deoarece „toată fapta rea își are răsplata sa”: fapta rea comisă de Măcelariu a fost aceea că a intrat într-o dietă străină³⁸. Deci ziarul lui A. Roman preconiza neabătut (pentru românii transilvăneni) boicotul dietei. Totuși coloanele „Federațiunii” au inclus știrea transmisă de un semnatar al Pronunțamentului (de sub cetatea lui Gelu), care afirma că destituirea lui Măcelariu din post, din cauză că a apărat Pronunțamentul în dietă, a avut un deosebit ecou, iar ziarele maghiare îl ironizau pe destituit, îndrumându-l ca după pensionare să meargă „la Iancu și la Brătianu”³⁹.

La sosirea sa în Mercuria, I. Măcelariu a fost salutat de o delegație de 54 de români și sași, formată de trimișii comunelor scaunului Mercuria. În 6 septembrie 1868, el se afla la Sibiu, în casa protopopului Hanea. Încă de dimineață se puteau vedea pe străzile Sibiului țărani români de prin toate satele ținutului, îmbrăcați de sărbătoare. Seara, la orele 9, mulțimea, avind și torțe, s-a îndreptat înspre casa protopopului Hanea pentru a-l ovaționa pe Măcelariu. Str. Cisnădiei, unde se afla casa, s-a aglomerat de un public atît de numeros, „cum rar se poate vedea la asemenea ocaziune”. Din mijlocul mulțimii Visarion Roman l-a salutat pe I. Măcelariu ca „pe unul din bărbații doririlor noastre, ca pe luptătorul neînsălmîntat al dreptului și adevărului, cele două temelii tari pe care românii voiesc a-și clădi edificiul înaintării lor ... primește, te rugăm, cea mai intimă a noastră mulțumire pentru că în ziua de 17 iulie 1868 ai dat cu virtute română expresiunea sentimentelor și dreptelor dorințe ale națiunii române. Românii voiesc pace, bună înțelegere, frăție, dar ei știu că aceste odrasle scumpe numai în pămîntul egalei îndreptățiri perfecte pot să prospereze, pot să-și dea fructele dorite. Ilustritatea ta, ai fost întotdeauna un tălmăci credincios al acestei credințe românești, iar dacă pentru aceasta ai devenit acum victimă ... nu numai nu te-a micșorat, ci din contră, te-a înălțat în opiniunea publică, în stima generală, în inimile românilor. Națiunea va ști în tot cazul să nu dea uitării pe acel fiu demn al ei ... care a păstrat în toată întregimea virtutea aceea frumoasă a strămoșilor noștri: caracter onest, tare, constant”⁴⁰.

După ce a participat la importantul congres național al Bisericii Ortodoxe Române (16 sept. — 7 oct. 1868), I. Măcelariu a fost prezent la ultimele lucrări ale dietei de încoronare. Aici el a fost autorul proiectului deputațiilor naționali în privința reglementării uniunii. Ideea esențială a acestui proiect a fost aceea de a scoate din competența dietei pestane „reglementarea” uniunii și de a o trece în mîna unei diete transilvănene alese în mod democratic (deci cu majoritate românească), care ar fi luptat desigur împotriva contopirii Transilvaniei în statul maghiar și ar fi încercat în tratativele cu dieta pestană să păstreze autonomia și legislația anilor 1863—1864; în acest caz uniunea ar fi fost doar for-

³⁷ *Kolozsvári Közlöny*, XIII, nr. 105 din 5 septembrie 1868.

³⁸ *Federațiunea*, nr. 122 din 20 august/1 septembrie 1868.

³⁹ *Idem*, nr. 130 din 5/17 septembrie 1868.

⁴⁰ *Gazeta Transilvaniei*, XXXI, nr. 70 din 23/11 septembrie 1868, la rubrica „Ovațiunii pentru dl. Măcelariu”.

mală. Proiectul majorității privind „reglementarea” uniunii imputernicea guvernul să întocmească un alt proiect de lege electorală generală pentru Ungaria și Transilvania istorică, pe care să-l prezinte în dieta următoare, să extindă asupra Transilvaniei articolul nr. 18 al legii din 1848 privind cenzura presei și să organizeze uniform cu Ungaria curțile cu jurați⁴¹; el considera valabilă legea de uniune din 1848 și dorea contopirea totală a Transilvaniei în statul maghiar.

Proiectul lui Măcelariu, pentru a-și atinge scopurile amintite, cerea ca dieta să nu înceapă dezbaterea proiectului majorității. În proiect se enumerau considerentele pentru care se cerea convocarea dietei transilvănene. Printre ele figura din nou nevalabilitatea legii de uniune din 1848, deoarece ea nu era decizia unui corp reprezentativ al poporului, ci a unui corp feudal. Trebuia să se țină seama de interesele „poporațiunii nu numai a unei [țări] ci și a celeilalte”. Dieta transilvăneană era cerută și fiindcă Transilvania nici la 1848, nici în alți ani n-a avut o reprezentanță a poporului. Acest proiect a fost semnat de I. Măcelariu, A. Tincu, L. Petcu, I. Tulbașiu, I. Balomiri, S. Balomiri, A. Dobransky, I. Hodoș, S. Borlea, V. Babeș, F. Varga, Anton Mocioni, George Mocioni, A. Roman, A. Medan, S. Miletici, S. Popovici, A. Vlad⁴². După cum vedem, proiectul a fost semnat atât de deputații români ardeleni, de deputații români din Ungaria, cât și de un deputat sîrb și unul rutean. Acesta este rezultatul colaborării deputaților naționali care la acea dată erau organizați în clubul central al naționalităților din sinul căruia se organizau comisii pentru elaborarea proiectelor de lege contrare celor emise de comisiile dietale centrale ce reprezentau interesele dominanților.

Dintre deputații ardeleni prezenți în dietă, M. P. Grideanu refuză să semneze proiectul, zicînd că „el nu poate să semneze așa ceva tocmai acum cînd se măresc lefitele asesoriilor de la Tablă”. În faza inițială proiectul a fost semnat și de Pușcariu și Bohățel, dar primul și-a șters semnătura și a mijlocit convocarea unei ședințe separate a deputaților ardeleni pe care dorea să-i convingă să renunțe la proiect, zicînd că el a consultat celebrități juridice care i-ar fi spus că din punct de vedere juridic, proiectul conține o crimă de înaltă trădare care iese vădit la iveală. Deși nu a spus cine erau acele celebrități, Măcelariu presupuse că au fost Andrassy sau Wenckheim, și în nici un caz juristul român V. L. Popp. Pușcariu avea un proiect care cerea dietei să amine reglementarea uniunii pentru dieta următoare; el căuta să cîștige timp pentru tratativele cu puternicii zilei. Aceștia nu trebuiau întăritați cu programe radicale. Prin aceste tratative, Pușcariu spera să obțină cîteva concesi, care să apropie statutul Transilvaniei de cel al Croației. În ședința ardelenilor, Bohățel, sub influența lui Pușcariu, dă semne de șovăială spre disperarea lui Măcelariu, care ține un discurs vehement la adresa moderaților. Aceștia se doreau „diplomați”, dar uitau că alegătorii lor i-au trimis aici ca deputați ce trebuiau să apere pozițiile națiunii, și nu ca diplomați. A urmat apoi o ședință la care au participat toți semnatarii proiectului, și Pușcariu, nepărtinit de nimeni, semnează din nou proiectul lui Măcelariu, iar Bohățel declară că-l va apăra din toate puterile. Dar din nou Pușcariu și-a șters semnătura, iar în ziua prezentării proiectului Bohățel și-o șterge și el. Cînd Hodoș îi cere explicații, Bohățel îi argumentează că ministrul de interne, Wenckheim, l-a amenințat că dacă proiectul va purta și semnătura lui, adică a marelui căpitan al Năsăudului, în 24 ore va fi destituit⁴³. Proiectul lui I. Măcelariu a fost citit în dietă la 24 noiembrie 1868 de către notarul Paizs Sándor. Bucuria majorității dietei, care în acea zi vedea intrarea

⁴¹ *Pesti Napló*, XIX, nr. 270—5402 din 2 septembrie 1868.

⁴² *Gazeta Transilvaniei*, XXXI, nr. 90 din 2 decembrie/20 noiembrie 1868.

⁴³ *Bibl. Acad. București, Manuscrise române*, nr. 997, f. 55—58. Scrisoarea lui I. Măcelariu către G. Barițiu, expedită din Mercuria la 9 ianuarie 1869.

a 29 de deputați croați în dieta Ungariei, după lungi și anevoioase tratative, a fost umbrită de acest proiect, ce a provocat un *resens* unanim deputaților maghiari, indiferent de partid.

I. Măcelariu, în data de 28 noiembrie 1868, a ținut un important discurs cu privire la problema naționalității. Ca deputat român ardelean care ținea la autonomia Transilvaniei, el a declarat că prefera ca problema pusă în discuție să fie pertractată — în ceea ce privea Ardealul — în dieta proprie a acestuia. Dar Măcelariu neputînd ști „cînd și cum va fi prezentată chestia uniunii” și, mai ales, temîndu-se ca aceasta să fie mai mult fuziune, deci uniune administrativă directă și nu personală, cum era de secole, a declarat că nu poate să renunțe la discuția asupra proiectului de lege de la ordinea zilei. Înainte de aceasta, I. Măcelariu a susținut că deputatul — reprezentantul poporului — trebuia să-și spună convingerea fără șfială și să fie răspunzător doar conștiinței sale, nici un for neavînd dreptul de a-l abate de la această cale sau de a-l urmări. El făcea această precizare de început, întrucît „învăînd din trecut, n-aș voi ca pentru declarațiunile ce le voi face în casa aceasta, să fiu iarăși obiect de urmărire”⁴⁴. Făcînd apel la respectarea imunității parlamentare pentru fiecare dintre deputați, „chiar cînd e român”, I. Măcelariu preciza că în cazul cînd proiectul de lege privind naționalitățile pregătit de dominanți își va extinde puterea și asupra Ardealului, el se pronunță din capul locului pentru proiectul minorității care cerea existența în stat a mai multor națiuni politice și egalitatea între ele. „Numai așa — spunea Măcelariu — și nu altcum poate dispărea neîncrederea existentă între națiuni și gelozia, pășînd în locul lor iubirea și încrederea generală, lucru de care toți avem mare, dar foarte mare trebuință . . .”⁴⁵. Considerentele de respingere a proiectelor dominanților înșirate de Măcelariu erau: tendința ca în viața publică și politico-statală să se introducă doar limba maghiară și „principiul ofensator după care națiunile nemaghiare sînt părți întregitoare ale națiunii maghiare, pe cînd ele, cel puțin după modesta mea părere, sînt chemate să formeze statul ca individualități independente, dar la nici un caz nu o altă națiune”⁴⁶. Într-un stat constituțional — spunea Măcelariu — numai atunci putea fi vorba de o singură națiune cînd celelalte „națiuni nu sînt, sau sînt numai în proporții foarte neînsemnate”⁴⁷; dar în Ungaria raportul numeric între națiunea maghiară și celelalte era „ca 5 la 11”. În concluzie, fiecare națiune era îndreptățită să se considere de „factor egal în drept al statului și a lua parte ca atare la pertractarea și decidera tuturor afacerilor de stat”⁴⁸. Apoi, în decursul istoriei vicisitudinile vremii le-au trăit nu numai maghiarii, ci și celelalte națiuni; luptele au fost duse împreună și singele vărsat în comun: „Arățați-ne, domnilor, un singur loc în Ungaria și Ardeal, unde ar fi luptat numai maghiarii și cu ei împreună nu și românii și celelalte națiuni! Nu veți putea face aceasta.”⁴⁹. Dacă istoria îndepărtată a uitat însă să sublinieze la justa ei valoare contribuția popoarelor nemaghiare, acest lucru nu mai era posibil în „epoca de față”, cînd națiunile ajungînd la conștiința de sine, „pretind pe drept cuvînt și vor pretinde partea ce li se compete lor”. Apoi — spunea Măcelariu — paragrafele legii dominanților decretează limba maghiară ca limbă exclusiv oficială, pe cînd celorlalte limbi „le acordă numai ca din grație unele concesiuni . . . și le eschide cu desăvîrșire de acolo, de unde e imposibil să fie eschise din oficiile centrale . . .”.

„Națiunile — continua oratorul — au venit la conștiință și cunoaștere că fără limbă nu este naționalitate, fără naționalitate nu este libertate, ci pretutindenea sclavie și întuneric.

⁴⁴ Păcățian, *op. cit.*, p. 745.

⁴⁵ *Ibidem.*

⁴⁶ *Idem*, p. 746.

⁴⁷ *Ibidem.*

⁴⁸ *Ibidem.*

⁴⁹ *Ibidem.*

Dar aceea ce este apa pentru pește, ce e soarele pentru plante, e limba pentru naționalitate și naționalitatea pentru fiecare popor. Noi ca români ne-am născut, în limba românească am trăit și trăim, ea e mama noastră, în limba aceasta înțelegem pe strămoșii noștri, care au trăit cu o mie de ani mai înainte și voim ca de pe limba aceasta să ne cunoască urmașii noștri și posteritatea. Și dacă în cartea nemiloasei sorți ar fi scris că trebuie să pierim de pe fața pământului, și atunci numai ca români vrem să pierim, iar nu ca lipitură la altă națiune, fie ea orișicare”⁶⁰.

Celor care susțineau că singura limbă oficială trebuia să fie maghiara (pentru a nu se aduce prejudicii integrității de stat și pentru oportunitatea guvernării și administrației), Măcelariu — afirmind că toate acestea nu au suferit dacă în 24 noiembrie s-au ținut cuvântări în limba croată la ședința dietală — le răspundea fățiș: „Adevăratele motive, cel puțin după părerea mea, sînt acelea că națiunea maghiară nu vrea să fie soră adevărată celorlalte națiuni, ci vrea să stăpînească peste ele”⁶¹. Dacă din motive politice lesne de înțeles, I. Măcelariu declara că românii din Transilvania nu năzuiesc tendințe separatiste și ideea Daco-României i se părea de nerealizat, totuși, după ce și-a luat amintirile precauții, el nu se sfia să adauge în mod contradictoriu: „Dar îmi spun totodată și ferma convingere că dacă ar fi să se facă [Daco-România, n.n.], întreaga națiune maghiară nu o va putea împiedeca”⁶².

În discursul său din 1 decembrie 1868, I. Măcelariu a afirmat că proiectul deputaților naționali privind problema uniunii a fost adoptat de el și consorții săi datorită sincerității „cit și a precauțiunii stoarsă din experiențele trecutului”. Propunerea proiectului nu ignora faptele, mai ales cele dintre 1848—1865, și forma drumul cel mai sigur pentru „delăturarea multor și esențialelor manciătăți din articolul de lege despre uniune de la 1848”. Proiectul comisunii centrale lua ca bază articolul de lege VII de la Pozsony și I de la Cluj, și pe baza lor nu reglementa uniunea, ci nimicea cu desăvîrșire autonomia Ardealului. În discursul său, juristul I. Măcelariu demonstra majorității dietei că, potrivit dreptului public ardelenesc, legea de uniune nu era valabilă, deoarece conform art. de lege IX din 1744 orice lege votată în dietă, înainte de a avea putere de lege, trebuia să treacă prin trei stadii: confirmarea, sancționarea, autentificarea. Aceasta din urmă presupunea că exemplare tipărite ale legii trebuiau împărțite municipiilor pentru a fi expuse la locuri oficiale. După aceasta urma o nouă promulgare în dietă și apoi publicarea. De abia atunci articolul de lege primea putere de drept. La 1848, fazele autentificării nu au fost respectate, deci legea uniunii nu avea putere de drept; or, proiectul comisunii centrale se baza tocmai pe „legalitatea” articolului de lege din 1848, votat la Cluj. Resensul deputaților maghiari a fost deosebit de puternic și, în urma scandalului stîrnit, I. Măcelariu este nevoit să părăsească sala⁶³. Dieta era însă hotărîtă să adopte toate proiectele de lege guvernamentale, deoarece perioada dietală se apropia de încheiere.

Deja la 28 noiembrie 1868 proiectul de lege al naționalităților, emis de deputatul Deák Ferenc, fusese adoptat ca singurul proiect de discuție pentru dieta de încoronare. El a fost votat definitiv după o a treia citire, la data de 1 decembrie 1868. A fost sancționat la 6 decembrie, promulgat în ambele camere ale parlamentului la 7 decembrie, publicat la 9 decembrie 1868 în colecțiunea de legi a țării, devenind astfel art. de lege XLIV. Astfel, proiectul radical semnat de deputații naționali care cereau existența națiunilor politice egale în stat a căzut. I. Pușcariu și Bohățel ceruseră ca problema naționalității să fie reglementată separat

⁶⁰ *Idem*, p. 747.

⁶¹ *Idem*, p. 748—749.

⁶² *Idem*, p. 750.

⁶³ *Idem*, p. 799—804.

pentru Ardeal cu ocazia discuțiilor privind reglementarea uniunii, dar nici ei n-au obținut nimic. De aceea moderații votează contra proiectului guvernamental, deoarece, deși metodele și concepțiile radicalilor și moderaților erau diferite, totuși cea mai mare parte a moderaților respingea ideea existenței unei singure națiuni politice. Deputații care votaseră contra proiectului în discuție au fost: V. Babeș, I. Balomiri, I. Măcelariu, A. Maniu, A. Medan, Mocioneștii (Anton absent), A. Bohățel, S. Borlea, Pop Sigismund, Popovici-Deseanu, Popovici Sigismund, I. Pușcariu, A. Roman, A. Tincu, I. Tulbașiu, F. Varga, Dimitrovici, Manoilovici, Miletici, Stoiacovicici, Trifunaț și Dobransky⁵⁴.

Pușcariu și Bohățel merg din nou la Deák pentru a încerca să obțină câteva concesiuni privind uniunea Transilvaniei cu Ungaria, dar tot în zadar. În ziua de 1 decembrie 1868, dieta a trecut la dezbaterile proiectului de lege privind reglementarea uniunii, acestea continuând în zilele următoare. Ministrul de interne, Wenckheim, propune dietei acceptarea proiectului comisiei centrale. I. Măcelariu și-a susținut în discursul amintit punctele sale de vedere între „răcnetele întrerupătoare” ale majorității, după cum spunea însuși Pușcariu. Primul care-l combate pe I. Măcelariu este contele Bethlen János, care îi reamintește deputatului din Mercurea că legea uniunii este consfințită și a o pune la îndoială înseamnă a jigni legea. A. Tincu dorește să-l sprijine pe I. Măcelariu; nestăpânind bine limba maghiară, el a căutat să se folosească de un rezumat scris, dar nu a fost ascultat și a fost nevoit să părăsească sala. Un alt deputat român ardelean, L. Petcu, a susținut că proiectul majorității „este o plantă exotică, incapabilă a prinde rădăcini”, și s-a declarat pentru proiectul lui Măcelariu. I. Rannicher propunea ca toate datele privitoare la uniune să fie incluse într-un alt proiect pentru dieta viitoare. În același sens, al amânării problemei reglementării uniunii, a vorbit și Pușcariu. Deși moderații nu au semnat proiectul lui Măcelariu, ei nu acceptau proiectul guvernamental.

Împotriva deputaților români, fie moderați, fie radicali, au vorbit, în afară de Bethlen János: Simon Gergely, Berzenczey László, Csengery Imre și, „pe tonul cel mai energetic”, Tisza László⁵⁵. Dintre români doar Hossu și Ivașcovicu merg cu guvernul⁵⁶. De fapt, acesta din urmă declarase anterior că în dieta Ungariei nu există deputați naționali, ci doar deputați ai diferitelor cercuri electorale din statul maghiar. Pe bună dreptate „Gura satului”, referindu-se la acest deputat, scria: „Si tacuisses romanus bonus mansisses”. Dieta Ungariei a adoptat ca bază de discuție proiectul de lege privind reglementarea uniunii Transilvaniei cu Ungaria, prezentat de comisia centrală. Acest proiect a fost sancționat de monarh la 6 decembrie, devenind apoi articolul de lege XLIII, după ce în 7 decembrie a fost promulgat în ambele camere ale parlamentului, și în 9 decembrie publicat în colecțiunea de legi a țării.

Ziarul „Federațiunea” scria la 23 noiembrie /5 decembrie 1868: „Aseară, pe la ora 9, această țară autonomă [Transilvania, n.n.] nu mai există în dieta Ungariei, dar există în faptă și va exista pînă ce va trăi suflet românesc pe acel pămînt udat de sîngele străbunilor noștri”⁵⁷.

Pușcariu era de părere că politicienii maghiari, pierzînd pe jumătate Croația, s-au despăgubit cîștigînd pe deplin Transilvania. Tot el afirma că prin uniunea Transilvaniei cu Ungaria clasele conducătoare din statul maghiar au dat o ripostă unirii Moldovei cu Țara Românească, pe care o aveau încă proaspătă în memorie⁵⁸.

⁵⁴ Pușcariu, *op. cit.*, p. 127.

⁵⁵ *Magyar Polgár*, II, nr. 145 din 6 decembrie 1868.

⁵⁶ *Albina*, III, nr. 121 din 24 noiembrie/6 decembrie 1868.

⁵⁷ *Federațiunea*, I, nr. 170 din 23 noiembrie/5 decembrie 1868.

⁵⁸ Pușcariu, *op. cit.*, p. 128.

În fața istoriei, răspunsul definitiv l-au dat masele românești din Transilvania la 1 Decembrie 1918. Această măreață zi aducea o meritată și mult așteptată corectură istorică nedreptății comise cu 50 de ani în urmă în dieta Ungariei, nedreptate consfințită de „bunul împărat”.

Știrea desființării autonomiei Transilvaniei a fost primită cu durere de românii de peste Carpați. Kogălniceanu a afirmat la 11 decembrie 1868 că nu este „inamicul ungarilor”. Mai mult, în 1860, când era ministru-președinte al Moldovei, a dat ospitalitate emigranților unguri, și „pre mulți, cu toate pretențiile Austriei, i-am scăpat de la spinzurătoare”. Dar — continua cu amărăciune în glas oratorul — frații de același sânge, românii de peste Carpați, au fost crunt loviți, și toate simpatiile sale se îndreptau înspre ei⁵⁹.

Mulți dintre politicienii maghiari care au găsit un binevoitor refugiu în statul român au început însă, după dualism, să ducă o vehementă campanie de presă împotriva lui, temându-se acum — și nu fără temei — că toate privirile românilor din Austro-Ungaria se vor îndrepta înspre nucleul național statal de dincolo de Carpați.

La o întrunire politică organizată în București la 15 decembrie 1868, I. Brătianu își exprima regretul pentru politica de opresiune națională susținută de guvernul din Pesta, manifestându-și solidaritatea față de frații români ardeleni privați de autonomia teritoriului pe care-l locuiau în mod majoritar, Transilvania⁶⁰.

Deși I. Măcelariu a îmbrățișat între 1865—1868 metoda de luptă activistă, pe când majoritatea opiniei publice românești a adoptat pasivismul, totuși programul său de luptă parlamentară era un program intransigent ce ținea cu sfințenie la păstrarea autonomiei Transilvaniei și a drepturilor naționale. De pe această bază va fi posibilă, în cursul anului 1869, apropierea dintre el și pasiviști.

DUMITRU SUCIU

LA LUTTE PARLEMENTAIRE D'ILIE MĂCELARIU DANS LA DIÈTE DE COURONNEMENT DE PEST (JUN 1867—DÉCEMBRE 1868)

(Résumé)

Ilie Măcelariu a continué conséquemment la lutte politique des années précédentes en défendant le *Pronunciamentum* de Blaj dans la diète de couronnement de Pest, où, le 17 juillet 1867, il a prononcé un véhément discours politique dans lequel il accusa ouvertement la politique d'oppression nationale des gouvernements de Pest et de Vienne. Le courage et l'activité parlementaire de l'haut fonctionnaire roumain lui ont valu la mise forcée à la retraite du poste de conseiller du gouvernement transylvain. L'opinion publique roumaine et la presse passiviste qui a adopté le boycottage parlementaire comme méthode de lutte politique, ont approuvé

⁵⁹ *Federațiunea*, I, nr. 180 din 13/25 decembrie 1868.

⁶⁰ *Idem*, nr. 185 din 29 decembrie 1868/10 ianuarie 1869.

l'activité nationale d'Ilie Măcelariu. Les passivistes n'ont quand même cessé de lui demander d'adopter la passivité, la tactique politique suivie par la majorité des Roumains de la Transsylvanie historique. Cela a été possible, étant donné que le programme politique soutenu par I. Măcelariu était un programme national, qui militait, autant que le programme politique passiviste, pour la défense de l'autonomie de la Transsylvanie, pour une diète démocratique dans la Principauté de la Transsylvanie, chargée de maintenir les droits politiques roumains obtenus en 1863–64. Ainsi, en 1869 I. Măcelariu est devenu le premier président du Parti National Roumain (passiviste).